

Değerli okurlar,

Millî Eğitim dergisi tarafından yayımlanan “Söz Varlığı Özel Sayısı” ülkemizde çok vakitlice fark edilmiş ve dile getirilmiş ancak bugün dahi nihayete erdirilmemiş eğitimsel amaçlı ve geniş kapsamlı kelime hazinesi araştırmalarının bir arayışıdır. Bu arayış, genel olarak Türkçe eğitimi, özelde okuma kültürü ve okuma eğitimi açısından son derece anlamlıdır.

Bir dildeki sözlerin bütünü veya vokabüler olarak tanımlanan söz varlığı kavramı, geniş anlamda sözcükler, ikilemeler, deyimler, atasözleri, kalıp sözler, terimler olarak ele alınmaktadır. Bu bakımdan söz varlığı anlamında kelime hazinesi veya vokabüler kavramlarının bu unsurlarını kapsayacak biçimde kullanılması gerekir.

Söz varlığı çalışmaları farklı özellikler göstermektedir. Bu konudaki filoloji çalışmaları, daha çok dilin genel kullanımındaki söz varlığı unsurlarını tespit etmek veya tarihî süreçte, o dilde ortaya konmuş dil yadigârlarının incelenmesi yoluyla, art zamanlı söz varlığını ortaya çıkarmak amaçlıdır. Bu yolla, güncel ya da tarihî sözlüklerin hazırlanması mümkün olmaktadır.

Derlem temelli söz varlığı çalışmaları, sözlük çalışmalarına veri sağlamakla birlikte, dilbilim alanındaki çalışmalara kaynaklık etmekte, aynı zamanda bilgisayarların dil işleme özelliklerini oluşturmada ve geliştirmede kullanılmaktadır.

Diğer bir tür söz varlığı araştırması da belirli bir grubun yazılı veya sözlü dil kullanımının belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilmektedir. Bu tip çalışmalar, benzer özellikler gösteren bir grubun hangi söz varlığı unsurlarına sahip olduğunu ve bu söz varlığı unsurlarının sıklığını ortaya koymaya yöneliktir.

Söz varlığı çalışmalarının odağını sıklık çalışmaları oluşturmaktadır. Sıklığa dayalı söz varlığı araştırmaları, her dilde bazı kelimelerin diğerlerinden daha sık kullanıldığı ve bu sebeple gerek ana dili eğitiminde gerekse dilin ikinci dil olarak öğretiminde, sıklığı yüksek bu kelimelerin öğretimine öncelik verilmesi gerekliliğinden ortaya çıkmıştır. Hemen hemen her dil için geçerli olmak üzere bir dilde kullanılan en sık 1000 kelime, o dilin toplam kullanımının yaklaşık yüzde seksenine karşılık gelmektedir. En sık 1000 kelimenin dilin toplam kullanımıyla ortaya çıkan hacmin yüzde seksenini karşılama bu kelimelere öğretim önceliği verilmesini zorunlu kılmaktadır.

Bir dilin genel kullanımındaki sıklık, o dili kullanan farklı zümreler ya da farklı yaş gruplarında aynı şekilde gerçekleşmemektedir. Eğitim süreçlerinin planlanması ve öğretim içeriklerinin belirlenmesi bakımından eğitim sistemi içinde yer alan öğrencilerin yaş gruplarına göre söz varlığının belirlenmesi büyük önem taşımaktadır. Buradan elde edilecek sonuç; öğretilmesi gerekli söz varlığı unsurlarının belirlenmesi yanında, bu yaş grubu için oluşturulacak okuma materyallerinin seviyelendirilmesi bakımından da büyük önem taşımaktadır. 1926 yılında Maarif Vekâleti Talim ve Terbiye Dairesinin hazırladığı, İlk Mektep Kitapları Tetkik Komisyonu'nun “*Elifba Kitapları Hakkındaki Rapor*” da tam olarak bunu söylemektedir:

Elifba kitaplarının ne kadar kelimeyi hâvî olması mühim meseledir. Eskiden heman her memlekette elifba okutmakla çocuğa lisanın bütün kelimelerini okumak imkânı temin edilmek istenirdi. Bugün bütün terbiyeciler çocuklara okutulacak kelimelerin çocuk lisanında yaşayan kelimelere münhasır kalınmasını iddia etmekte müttefiktirler. O hâlde çocuk lisanında yaşayan kelimelerin bir listesini tertip etmek fevkalade

ehemmiyeti haiz bir meseledir. Amerika'da son zamanlarda ilk mekteplerin her sınıfında hangi kelimelerin okutulup inlâsı hazmettirileceği mütehasıslar tarafından ilmî usûllerle tespit edilmiştir. Yapılan tetkiklere nazaran orada sekiz senelik iptidaiye mektebini bitiren çocukların hazmetmeleri lâzım gelen kelimelerin miktarı dört bin olarak tespit edilmiştir ki bu hesaba göre her sınıfta talebenin öğreneceği kelimelerin adedi beş yüzü geçiyor. Her muallimin elinde her sene çocuklara hangi kelimeleri öğretmek, hangi kelimelerin inlâsını hazmettirmek mecburiyetinde olduğunu gösterir bir liste bulunursa muallim mesaisini muayyen bir sahada teksif imkânı elde etmek suretiyle muvaffakiyete doğru mühim bir adım atmış olur. Böyle bir liste aynı zamanda ilk mekteplere elifba ve kıraat kitapları yazacak müellifler için de kıymetli bir rehber vazifesini görmüş olur. Vekâlet-i celilenin bu meseleyi ilmî bir heyete havale buyurmasını arz ve teklif ederiz.

Batıda Thurndike ile 1921 yılında başlayan kelime hazinesi çalışmalarının ülkemizde 1926 yılında karşılık bulması, Ömer Asım Aksoy tarafından 1936 yılında "Bir Dil Öğrenmek İçin En Lüzumlu Kelimeler ve Bu Kelimelerin Belirtme Usulü" adlı çalışmanın yayımlanması son derece önemli adımlardır. Sonraki dönemlerde önemli çalışmalar yapılmış olsa da kurumsal nitelikli ve geniş kapsamlı bir söz varlığı çalışması hâlen ortaya konmamıştır.

Millî Eğitim Bakanlığı, Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğü son dönemde bu hayati konuyu gündemine almış ve 23-24 Ekim 2015 tarihinde *Söz Varlığını Tespit ve Geliştirme Çalıştayı* düzenlenmiş bulunmaktadır. Millî Eğitim Dergisi'nin **Söz Varlığı Özel Sayısı** bu faaliyetin devamı niteliğindedir. 36 bilimsel çalışmayla özel sayıya katılım son derece yüksek olmuştur. Bu özel sayının bundan sonra yapılacak söz varlığı araştırmaları açısından temel bir kaynak olacağı açıktır. Özel sayıya yazar ve hakem olarak destek veren bütün bilim insanlarını kutlarım.

Özellikle belirtmek isterim ki Millî Eğitim Bakanlığı, Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğü Eğitim Araçları ve Yayınlar Daire Başkanlığının bütün personelinin bu konuya gösterdiği ilgi ve harcadığı emek takdire şayandır. Türkçeye gönül veren, Türkçe eğitimi ve öğretimine emek harcayan herkesi selamlıyorum.

Prof. Dr. Abdurrahman GÜZEL